

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U
THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2011

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: awara 2½

Bammbiri ili li na masiatari a 8.

PFESESANI

1. Heli bammbiri li na KHETHEKANYO THARU:

KHETHEKANYO YA A: Zwibveledzwa zwa vhusiki (Maanea) (50)
KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa zwilapfu zwa vhudavhidzani (30)
KHETHEKANYO YA C: Zwibveledzwa zwipfufhi zwa vhudavhidzani (20)
2. Fhindulani mbudziso NTHIHI u bva kha khethekanyo INWE NA INWE.
3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa ngalwo.
4. Thomani khethekanyo inwe na inwe kha siatari liswa.
5. Ni fanela u pulana (tsumbo: mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii na zwiinwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo wanu. Pulane yanu i tea u RANGELA maanea.
6. U pulana hothe hu tea u sumbedzwa nga u ralo. Ni eletshedzwa u thutha pulane yothe nga u tala mutalo u budekanyaho khayoy.
7. Ni eletshedzwa lwa tshothe uri ni shumise minetse i re henefha kha 80 kha KHETHEKANYO YA A, minetse ya 40 kha KHETHEKANYO YA B na minetse ya 30 kha KHETHEKANYO YA C.
8. Nomborani phindulo dzanu sa zwe thoho dza nomboriswa zwone kha bammbiri la mbudziso.
9. Nani phindulo inwe na inwe thoho yo teaho.
PFESESANI: Musi ni tshi vhala tshivhalo tsha maipfi, maipfi a re kha thoho ye na nanga ha tei u katelwa kha itsho tshivhalo.
10. Nwalani nga vhudele nahone zwi no vhalea.

KHETHEKANYO YA A: ZWIBVELEDZWA ZWA VHUSIKI (MAANEA)**MBUDZISO 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 250 u ya kha 300.

- 1.1 Dzangano la vhoramabindu li re kusini kwa haṅu lo fhaṅa laiburari khulwane uri vhadzulapo vha kone u khwiṅisa ndivho yavho nga u vhalabugu dzo fhambanaho. Nwalani maanea nga ṅhoṅho i tevhelaho:

Laiburari khulwane i re vhuṅoni ha hashu [50]

- 1.2 U dḱzhenisa kha zwa mitambo yo fhambanaho ndi zwa ndeme kha vhutshilo. Fhedzi tshiṅwe tshifhinga u wana hu na vhatu vhane vha zwi sanda. Inwi nwalani maanea ni tshi khou ima na ṅhoṅho i tevhelaho kana ni tshi khou i hanedza:

U dzhenelela kha zwa mitambo ndi zwavhudi/U dzhenelela kha zwa mitambo a si zwavhudi [50]

- 1.3 No no vha mubebi. Vhana vhaṅu ni khou vha shumela nga ndila i vhavhaho vhunga ni songo ya phanda na tshikolo. Ni dzulela u vha laya uri vha kondelele tshikolo. Nwalani maanea nga ṅhoṅho i tevhelaho:

Zwe zwa nnditshisa tshikolo [50]

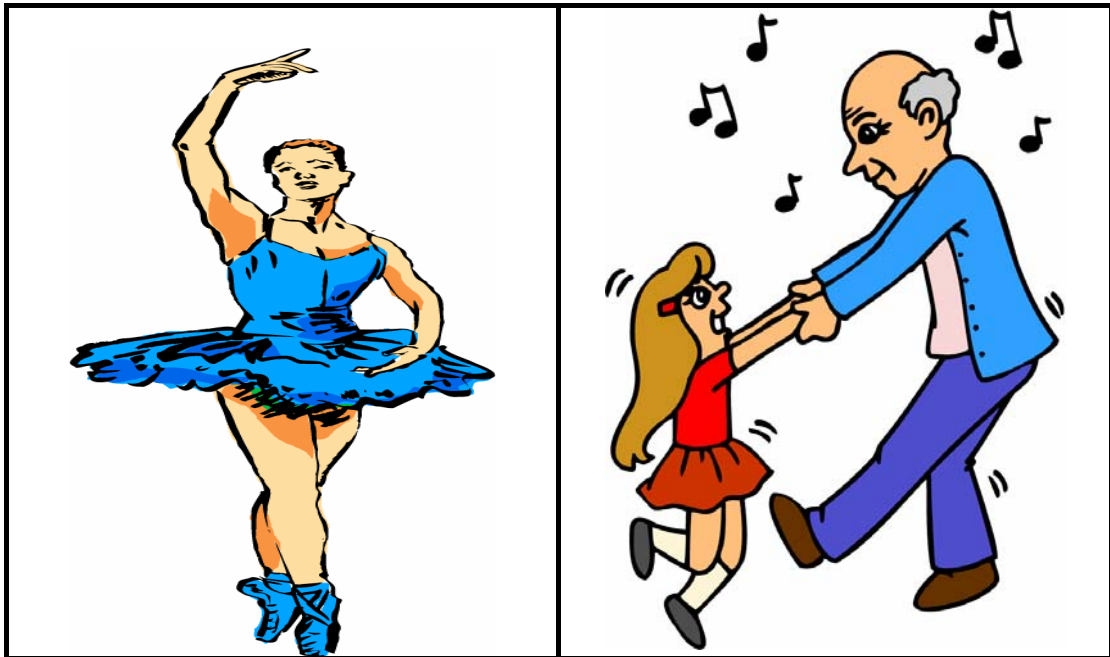
- 1.4 Mvula dzi tshi na dzi dḱisa madakalo na u gungula kha vhatu. Inwi nwalani maanea nga ṅhoṅho i tevhelaho:

Vhudi na vhuṅhi ha mvula [50]

- 1.5 Vhagudi vhane vha futelela u dzhena tshikolo vha a bvelela. Vha fhedza nga u wana mishumo yavhudi, vha dḱiphina nga vhutshilo. Nwalani maanea nga ṅhoṅho i tevhelaho:

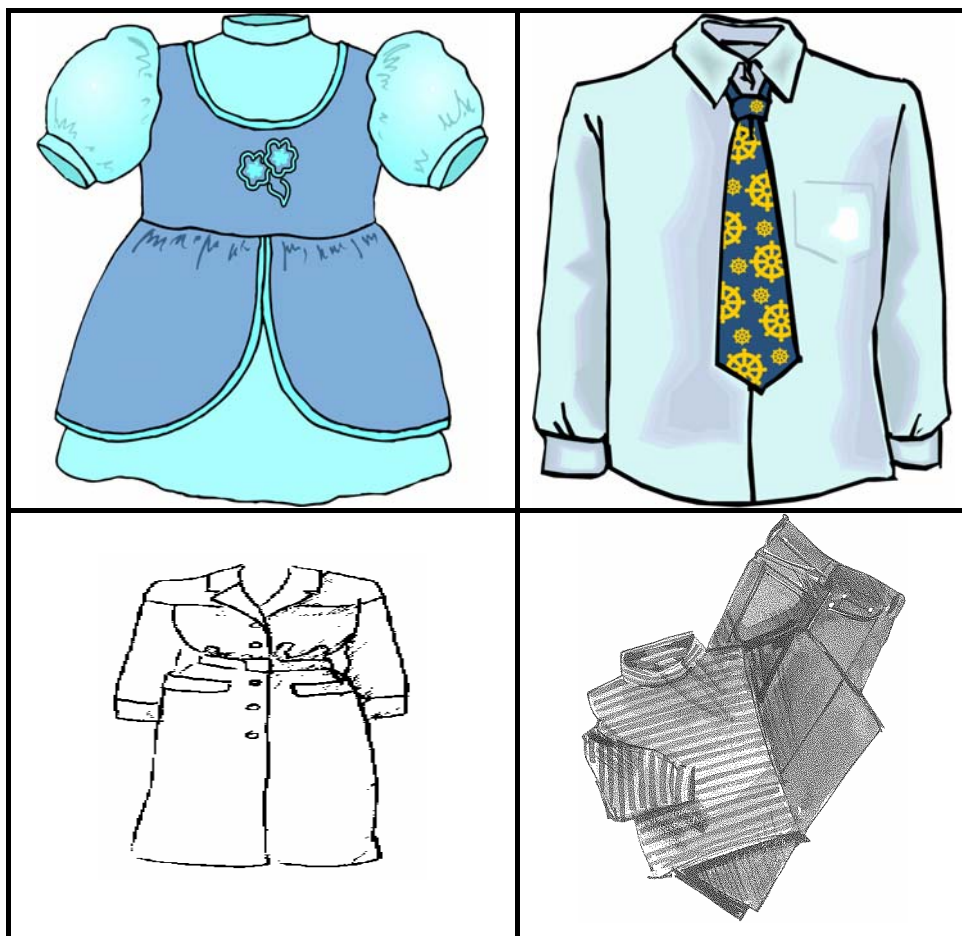
U kondelela hu dḱisa dakalo [50]

1.6 T̂alelani zwifanyiso hezwi nga vhuronwane uri ni ḁo kona u n̄wala maanea ane a anana nazwo. Maanea aṅu ni a ṅee ṭhoho ine na funa.

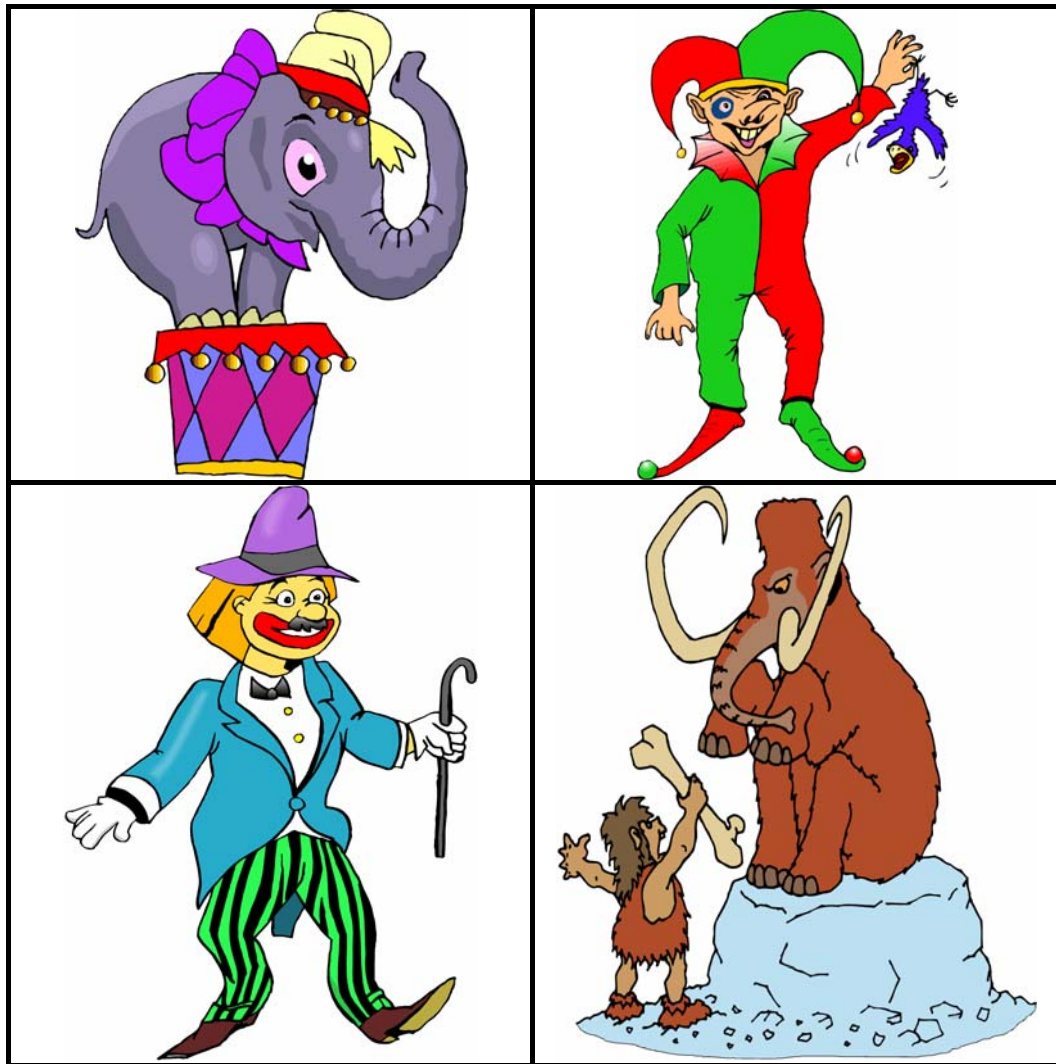
[50]

1.7 T̂alelani zwifanyiso hezwi nga vhuronwane uri ni ḁo kona u n̄wala maanea ane a anana nazwo. Ni ṅee maanea aṅu ṭhoho yo teaho.

[50]

1.8 T̄alelani zwifanyiso hezwi nga vhuronwane uri ni ḁo kona u n̄wala maanea ane a anana nazwo. Ni n̄ee maanea aṅu t̄hoḁo yo teaho.

[50]

T̄HANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A : 50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWAVHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 2**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha nna dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yanu vhu vhe maipfi a u bva kha 120 u ya kha 150.

2.1 VHURIFHI HA TSHIOFISI

Ni minidzhere wa khonthiraka ine ya khou shela tshigontiri u bva Hamabuda u ya doroboni ya Tshikhuthula. Zwino hu na vhuada vhu shonisaho vhune ha khou bvelela vhukati ha vhadzulapo na vhashumi vha bada vhane vha khou dzula madenndeni.

Inwi nwalalani luwalo vhamusanda ni vha humbele uri vha ni rambele vhadzulapo uri ni kone u amba navho nga ha vhuada uho. [30]

2.2 TSHIPITSHI

Vha IEC vho bva fulo la u tutuwedza vhagudi zwickoloni uri vha ye vha voute kha khetho dzine dza khou da. Inwi ni muwe wa vho nangiwo u ita mushumo uyo.

Nwalani tshipitshi tshine na do amba na vhagudi vha zwickolo zwo fhambanaho. [30]

2.3 MUFHINDULANO

Khonani yanu o humbula u litsha tshikolo nga mulandu wa u kundelwa hawe u ya kha gireidi i tevhelaho. Mme awe vho ni humbela uri ni de ni mu eletshedze uri a si nale, vhunga u nembelela ha shamba hu si u wa halo.

Nwalani mufhindulano we wa vha hone vhukati hanu na khonani yanu. [30]

2.4 LINWALOVHUNE/CV NA VHURIFHI HA KHUMBELO YA MUSHUMO

Kha guranda ya Bono ho andadzwa mushumo we inwi na u gudela kha pfunzo dzanu dza ntha.

Nwalani linwalovhune na vhurifhi ha khumbelo ya mushumo uyo. [30]

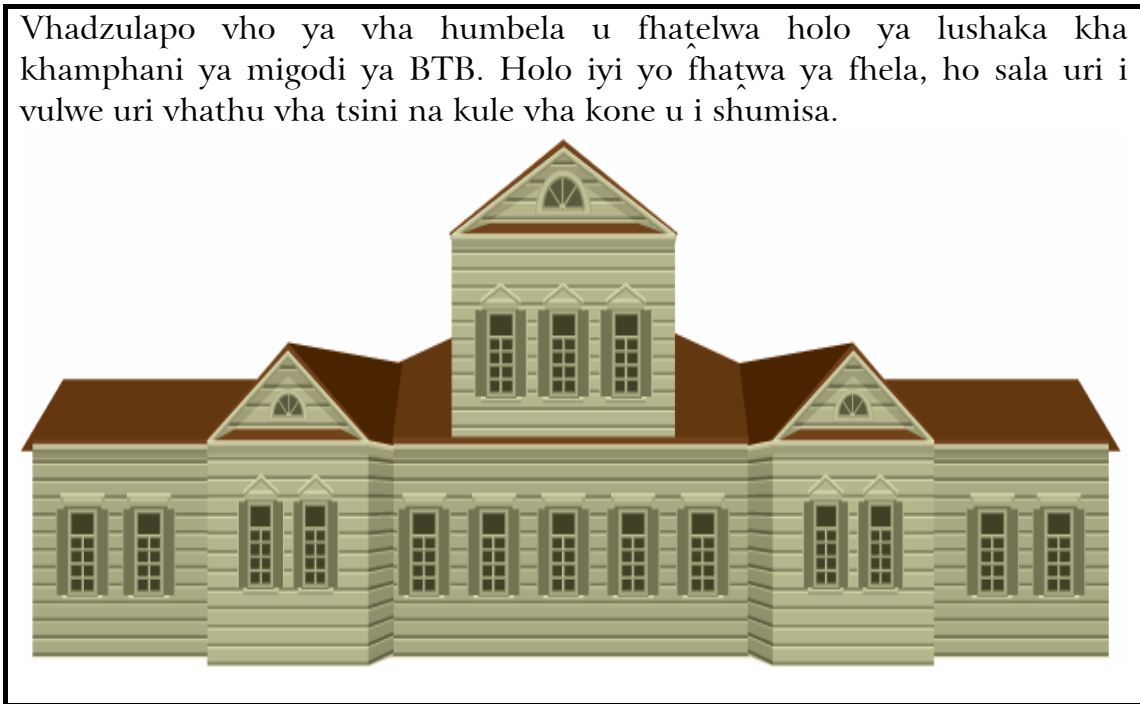
THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30

KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 3**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha tharu dzi tevhelaho. Vhulapfu ha hone vhu tea u vha maipfi a u bva kha 80 u ya kha 100.

3.1 KHUNGEDZELO

Vhadzulapo vho ya vha humbela u fhatelwa holo ya lushaka kha khamphani ya migodi ya BTB. Holo iyi yo fhatwa ya fhela, ho sala uri i vulwe uri vhathu vha tsini na kule vha kone u i shumisa.

Nwalani khungedzelo ya holo iyi hu u itela uri i kone u shumiswa nga vhadzulapo na vhathu vha kule kha mishumo yo fhambanaho.

[20]**3.2 GARATA YA POSWO**

Muduhulu wanu o dzhenelela mutatisano wa mugidimo wa lifhasi, a wana vhuimo ha u thoma kha mbambe ya tshikhala tsha 1500m. O pfufhiwa nga mendele wa musuku na masheleni a si na vhukono.

Inwi nwalani garaṭa ya poswo ni tshi khou mu fhululedza na u takalela vhukoni hawe.

[20]

3.3 **MASIA**

Vhuponi ha hanu ho fhatiwa kiliniki khulu ine ya do thusa vhadzulapo. Zwino ho dzudzanywa vhutambo ha u i vula, vhune ha do dzhenelelwa nga vhadzulapo na vhaeni vha bvaho kule.

Inwi laedzani vhaeni vha bvaho kule kutshimbilele kwa u ya kiliniki u bva tshititshini tshihulwane tsha mabisi u swika hune kiliniki ya vha hone.

[20]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C:

20

MARAGAGUTE:

100